

lo guaríu, yo pague per vós. / ¿Haveu-ho legit en cartes molt velles, / o en l'Avicenna o en l'Ipcràs? / --- / I ¿sens exaròps donau-li vós porga? / En loc de guarir-lo, matar-lo voleu?, *Procés de les Olives*, v. 271.

Xarop es va dir també del líquid obtingut en el curs de l'elaboració de la canya de sucre, de què trobem diversos testimonis en els docs. dels anys 1580, en lletres en part àrabigues, donats a conèixer per CBarceló; amb esment dels preparats, i junt amb els noms dels moriscos que treballaven en aqueixos trapigs de Gandia (p. ex. «Miquel Callosa, tirador de *xarop*», a. 1583, p. 67), *Sharq al-And.* I, 1984, 60ss.; i cf. infra, *xaropar*.

En els diccs.: «*exerop*: potio, -onis», Busa-N.; «DE MEDICINES: sagnàr --- emplastre --- *axarops*: serapium, syropus, sulapium --- purga ---», OPou (*TbPu.*, 239), i la tradició lexicogràfica hi ha preferit des d'antic la forma amb vocal inicial: encara *aixarop* Belv., Lab., *AlcM*.

Però ara, sobretot en el Princ.; la forma amb *x*-, no sols hi predomina absolutament, sinó que avui *aixarop* és ja forma inoïda en català central (falsa enterament l'atribució que en fa *AlcM* a Bna.); i a penes se sent, llevat d'algunes localitats del Sud. També a les altres regions guanya terreny i tendeix a imposar-se. Car fins en el Sud hi ha *çeròp* a les Borges d'Urg. (Arqués, *BDLC* VI, 37, 54), *aixarop* a Tort. (*BDC* III, 83), *eixarop* en el Maestr. (GaGirona) i *xiròp* en el Ross. (*BDC* IX, 41).

Pel que fa a les Illes, *AlcM* declara coexistents totes dues formes, i els exs. fraseològics que dona de Menorca són de *xarop*; encara que Ferrer Ginart posa *axarop* en les *Rond. de Men.* (p. XIX), FebrCard. admet *xaròp* (apartant-se del seu model Belv.), si bé amb remissió a *ax*-. En el P. Val. hi ha indicacions contradictòries: Nebot Pérez no hi volia admetre més que *eixarop* (*BDLC* VII, 263), seguint CROS (*eixaròp*); J. G. M. havia contraposat val. *aixarop* a *xarop* del Princ. («El Camí», 14-IV-1934), però rectifica en nota de c. 1955: «el val. diu *xarop* o *eixarop*, però no conec en val. *aixarop*»; en resum deu ser com ho posa Carles Salvador, incoent-ho entre els casos de *x*-pron. *ç* (i no *ç*): «*Xàtiva*, *xarop*, pronunciats per alguns valencians *Eixàtiva*, *eixarop*» (*Ortogr. Val.*, 54).

Com és sabut, és un mot amb vasta difusió entre les llengües europees: it. *sciropo*, fr. *sirop*, angl. *syrop* (pron. *sjròp*), oc. ant. (*e*)*issarop*, port. *xarope*, cast. ant. *xarope* [Ss. XIII-XV], *sirupus* freqüent en baix llatí. En cast., junt amb aquesta forma, es troba des d'antic *xarabe* [1270], i després de l'E. Mj. JARABE s'hi ha generalitzat. Com que la pron. d'àrab clàssic era *šarāb*, s'ha cregut sovint que les formes de les altres llengües romàniques respondrien a un altre mot o forma de la mateixa arrel: *šarāb*; però encara que sembla haver existit en la llengua real, és designant una beguda diferent i menys coneguda: en realitat, com que la *ā* de *šarāb*, entre *r* i *b* sonava fortament velar, sembla que pertot es tracta d'aquest, com defensarem Steiger, *Contr.*, p. 311, i jo (*DCEC/DECH*); cf. Dozy (*Gloss.*, 218; *Suppl.* I, 240b).

Al cat. ha passat el mot, també, en altres variants. Partint d'una altra acc. derivada de *šarib* 'beure', hi hagué, en cat. antic, *exaraba*, com a nom d'atuell, recollit per l'InuLC com a «vase à vin»; 8 exs. en 6 textos fins a 1395; des del més antic, «*exaraba* sive pixer d'argent» de 1371. També hi hagué un oc. ant. *eissirapa* «fiola» en els comptes dels Fraires Bonís, de Montalban (S. XIV, PSW I, 344).

D'aquesta denominació d'atuell és versemblant que vingui un nom, *xarapa*, del menjar que anomenem 'escudella', usat en algunes comarques. És conegut *šarāp* amb aquest sentit a la PnaVic: a Calldetenes ho atribueix a Berga, però amb localització potser no exacta puix que reconeixien que no era cosa d'allà; el P. Serra ho atribueix a Serinyà, al N. de Banyoles, amb la frase: «una olla de *xarapa*, i tot lo dia tirem del tros que queda» (*AORBB* v, 240); *AlcM* diu Gxa. i Empordà. En tot plegat hi ha d'haver canvis metonímics, de contingut per recipient i viceversa, cf. els usos d'*escudella* i *olla*, aplicats a menjars que s'hi contenen. La *-p*-intervocàlica per *-b-* serà en part deguda a la influència de *xarop*; en això i en el significat comarcal deu haver-hi influència de *sopa*, i en tot junt, i en particular en l'aplicació a un atuell, ha obrat la contaminació de *qarāba* (*GARRAFA*).

Mall. *xarumbo* 'potinga, beguda amb pretensió de xarop': «Si ets potecari, tindràs les drogues de bona casta, / i així, amb més poqueta pasta, / més *xarumbo* *çompondràs*: / tindràs font i pou ben grans [!] / i pots amb rima daurada»; «Veuràs, quan la molinera / renta l'aigua, i hi fa bugada, / que era tan bo el carbó / per l'aigua desinfectar: / Sí, Pepet! / si tens set, / aquest *xarumbo* és ben sa», PdAPenyà (*Po. Pop.*, 35, 21). El *DAG*. ho dona com a mall. per 'beguda dolenta' i 'bevedor, qui beu massa'. Com que, d'altra banda, hi ha a Mall. un verb *xarumbar* «beure, i es diu dels embriacs i grans bevedors», *DAG*. —amb ex. de les *Rond.* d'AMAlcover en *AlcM*—, resulta que aquí hi ha d'haver superposició de **xarobar* (derivat de *xarop*) amb *xumar* (d'on la *m*), i amb *XARRUPAR*, d'on el sentit i l'ús verbal. Mentre que en *xarumbo* és primordial el paper de *xarop*.

DERIV.: *Xaropar* o *exaropar*: «la 5.ª obra és al mallat *exaropar*, donar lo *exarop*, que és dolç ---; en la oració, parles ab lo papa Jhesús: *Quam dulcis faucibus meis!* ---; lo *xerop* se pren de matí e vespre --- e lo *exerop* se mescla ab aygua calenta --- ço és làgrimes de contricció ---: e axí prenets aquest tan preciós *exerop* en aquest sant temps de quaresma», StVicentF (*Quar.*, 30.122ss.). *Eixaropat* (i V. més documentació de 1402 etc. en *AlcM aix*-. «un pa de sucre *xaropat* que pesa 20 lliures», doc. de 1558, MiretS (*TemplH*); derivat romànic que estava en ús entre els moriscos val.; en una carta en àrab vulgar, de l'a. 1595, es llegeix «--- wahdā butizza min 'asal min *šurubad*», p. p. Carmen Barceló (*Minorías Islám. en el P. Val.*, § 270, v. 5, p. 375), que l'autora tradueix «(el portador de este te llevarà) una botitxa¹ de miel de *eixaropat*».

Enxaropador, designació de l'operari que treballava en la preparació del *xarop* de la canyamel, al·ludit su-